
**METODOLOŠKE SPECIFIČNOSTI PREPOZNAVANJA
DAROVITOSTI U POSEBNOJ POPULACIJI
(hendikepirani daroviti)**

Rezime: U radu ukazujemo na metode i procedure za identifikaciju darovitih i talentovanih u posebnoj populaciji – grupama koje se razlikuju: daroviti koji su hendikepirani (teškoće u učenju, vizuelne poteškoće, oštećenja sluha, neurološka neuravnoteženost, emocionalni problemi, motoričke teškoće), kao i materijalno ugroženi učenici, «kulturno specifične» manjine i talentovani koji po tradiciji nisu priznati u školskom sistemu.

Dalje, ukazujemo na brojne prepreke u identifikovanju hendikepirane dece (stereotipna očekivanja, zaostalost u razvoju, nedostatak izazova, nekompletni podaci o detetu, nedostatak prikladnih testova ili skala za procenjivanje ...) i mogućnosti za njihovo prevazilaženje. Pedagoške preporuke na kraju upućuju na upotrebu odgovarajućih objektivnih i subjektivnih postupaka za procenu i otkrivanje darovitih i talentovanih u okviru posebne populacije dece i mladih.

Ključne reči: identifikacija, hendikepirani daroviti, posebna populacija.

Problemi darovitosti i kreativnosti su složeniji nego što se obično misli, jer se darovitost ne iskazuje samo visokim intelektualnim sposobnostima i zapaženim akademskim uspehom. Daroviti i kreativni učenici, pored zajedničkih svojstava, veoma se razlikuju među sobom, kao što se razlikuju i oni koji nisu daroviti. Razlike među darovitima nameću i različite prilaze i metode u radu sa njima.

Danas se o darovitosti zna mnogo više na osnovu istraživanja i sistematski prikupljenih podataka, više je različitih teorija i pristupa ovoj pojavi, kao i mnogo nejasnoća, nerazrešenih problema i novih pitanja koja zaokupljaju naučnu scenu.

Među darovitim i kreativnom decom i odraslima ima i onih sa različitim teškoćama i problemima u učenju, komunikaciji, ponašanju, emocionalnoj sferi. Različite teškoće nekih darovitih i kreativnih učenika slične su svuda u svetu, bez obzira na socijalno-kulturne uslove u kojima žive. Neophodno je da se za svakog darovitog učenika i adolescenta koji ima određeni problem nađe pravo rešenje, „ključ“ za razumevanje i „formula“ za prevazilaženje njegovog problema

Prema savremenim shvatanjima darovitosti «čudo od deteta» je ekstremni, najizraženiji slučaj onoga što se dešava u razvoju svakog darovitog deteta. Ljudske sposobnosti su u populaciji statistički raspoređene prema Gausovoj zvonastoj krivulji normalne distribucije. To znači da većina ima određenu sposobnost razvijenu na prosečnom nivou, da se broj pojedinaca s povećanim ili smanjenim sposobnostima simetrično smanjuje. One pojedince koji imaju jednu ili više sposobnosti značajno natprosečno razvijene obično nazivamo nadarenima u toj

spособnosti (Koren, 1989). Darovito dete je rođeno s neuobičajenom sposobnošću da savlada određeno područje (ili područja) (Winner, 2005). Genij je ekstremnija verzija darovitog deteta koje stvara na nivou odrasle osobe iako je još uvek dete. Kada odrastu takva deca nekad postaju stručnjaci u svojoj oblasti. Međutim, stručnost nije što i kreativnost. Stručnjaci ostvaruju visoke rezultate u svom području dok ga kreativni menjaju.

Posebna, (specijalna) populacija odnosi se na grupe koje se razlikuju od onih koje su po tradiciji dobro predstavljene u školskim programima za darovite i „može da se primeni na decu i mlade koji su Crnci, Hispanci, Americki Indijanci, Azijati, sa sela, ekonomski loše stojeci, hendikepirani, i ženskog pola, kao i oni koji su daroviti u oblastima koje nisu po tradiciji priznate u školskim ustanovama - Koomitet za specijalnu populaciju nacionalnog udruženja za darovitu decu SAD-a (www.nagc.org). Specifične teškoće za manifestovanje darovitosti imaju deca koja dolaze iz drugih kultura (npr. Deca naših radnika u inostranstvu, deca Roma i dr.). Ova deca su izložena uticajima i pritiscima dominantne kulture – domaćina i manjinske kulture primarne pripadnosti. Često se u kulturi (domaćina) različitosti doživljavaju i interpretiraju kao nedostaci, pa se i nastavnici i škola koncentrišu na te nedostatke i njihovo ispravljanje. Zbog toga, oni ne samo da previđaju darovitost i stvarne mogućnosti takve dece, nego ih često klasifikuju ispod njihovih prosečnih vršnjaka – pripadnika većinske kulture.

Deca iz nepovoljne porodične situacije – deca kod kojih su nezadovoljene materijalne, socijalne i emocionalne potrebe. Iz toga proizilazi stanje depresije i manjak samopouzdanja, što umanjuje i sprečava slobodno ispoljavanje sposobnosti i potencijala. Decu koja funkcionišu ispod svojih mogućnosti je najteže prepoznati, jer kod njih najčešće izostaju znakovi nadarenosti. To je kategorija koju bismo mogli nazvati «neuspešni daroviti» (Đorđević, 1995). Oni su blokirani u krugu neuspeha u kom se neprestano umanjuje i srozava neobjektivno nisko postavljena slika o sebi. Ta kva deca razvijaju čitav niz odbrana u ponašanju, koje sve dovodi do nepovoljnih interakcija između deteta, roditelja i škole, što učvršćuje započeti obrazac neuspeha.

Devojčice se teže identifikuju kao darovite zbog ređe pojave izuzetno visokih sposobnosti među, veće orijentacije devojčica na prilagođavanje kritirijumima škole i zajednice, a manja usmerenost na širenje i produbljivanje sopstvenih interesa.. Osim opasnosti od neprepoznavanja darovitosti, tj. neključivanje darovitih u neki oblik porodične ili društvene brige, isto tako postoji opasnost i od prekasnog prepoznavanja. Naime, obrazac opadanja intelektualnih interesovanja kod devojčica uspostavlja se već na uzrastu oko osmog razreda.

Termin „**hendikepirani daroviti**“ se odnosi na decu koja imaju dve karakteristike: darovitost ili talenat i hendikep (Clark, prema: Gojkov, 2008). Oni su oštećeni jednim ili više uslova koji uključuju: nesposobnosti u ucenju, oštećenja sluha, vizuelene poteškoće, neurološke neuravnoteženosti, emocionalne probleme, i motoricke nesposobnosti. Prepreke u identifikovanju hendikepirane dece kao mentalno nadarene ili talentovane obuhvataju: stereotipna očekivanja, zaostalost u razvoju, nekompletni podaci o detetu, nedostatak izazova, i nedostatak prikladnih testova ili procenjivackih skala (Gojkov, 2008).

Idioti-mudraci (idioti-savants) su oblici neuravnoteženog i neravnomernog, veoma intenzivnog razvoja neke specifične sposobnosti. Još u detinjstvu, ova deca pokazuju vrlo specijalizovane talente (npr. neverovatno pamćenje brojeva, datuma, fantastično računanje napamet, pamćenje složenih muzičkih sadržaja itd.). Gardner (prema: Čudina-Obradović, 1990) smatra da su idioti-mudraci isto kao i čudo od deteta, što dokazuje postojanje specijalizovanih neuroloških područja u mozgu koja su odgovorna za određene sposobnosti. Za razliku od «čuda od deteta», gde postoji opšta normalna ili nadprosečna razvijenost, uz izuzetnu, nadprosečnu razvijenost jedne specifične funkcije, kod idiota-mudraca tipična je opšta mentalna retardiranost uz vrlo veliku razvijenost nekih uskih, vrlo specifičnih sposobnosti (npr. velika preciznost pamćenja datuma ali vrlo slaba memorija za sve ostale podatke itd.). (Čudina-Obradović, 1990).

Mnogi autori ističu da se, oznaka „darovit“ ne bi trebalo da pripisuje detetu u trenutku, niti bilo kad u procesu identifikacije. Pošto škole izbegavaju da nazivaju decu, bilo to pozitivno, bilo negativno, postoji posebna potreba da se izbegava naziv „darovit“ zbog svog velikog genetskog izgovora, zbog toga što pogrešno poručuje većini dece da ni u čemu nisu daroviti ili da nemaju posebne sposobnosti, zato što to može da izazove negativne reakcije kod drugih, i zbog toga što tako nazivanom detetu može da poručuje da on ili ona ima posebne sposobnosti i zbog toga ne treba puno da se trude u školi (Gojkov, 2008). Negativni uticaji *etiketiranja* uočeni su prvo kod dece sa teškoćama u razvoju, posebno ako su i darovita u nekom području (Čudina-Obradović, 1990).

Grupa autora (Webb i sar., 2010) ukazuje na „modernu tragediju“ nekih najoriginalnijih umova kojima se postavljaju pogrešne dijagnoze – poremećaji ponašanja, emocionalni ili mentalni poremećaji. Tragedija te dece i odraslih zbog pogrešno postavljene dijagnoze je u tome što ih prate nepotrebne stigmatizirajuće etikete koje im podrivaju samopouzdanje, a lečenje je nepotrebno i štetno kako za njih, tako i za njihove porodice i društvo. Međutim, ima i obrnutih slučajeva - kad su poremećaji prikriveni tako što inteligentno kompenzuju svoje probleme, pa se misli da su daroviti na sebi svojstven, čudan način. Postoji još jedna grupa intelektualno darovite dece i odraslih koji boluju od pravih poremećaja, a da ni oni, niti stručnjaci koji ih leče, ne uočavaju povezanost njihove bolesti i darovitosti.

Brodi i Mils (prema: Webb i sar., 2010:196) opisali su tri grupe darovite dece sa poremećajima u učenju za koje je verovatno da im se poremećaji i/ili darovitost neće prepoznati. *Prvu* grupu dece čine oni koji su prepoznati kao daroviti, ali su oni uspeli da kompenzuju poremećaj tako dobro da im on nije dijagnostifikovan. Problemi u učenju koji se vremenom neminovno javljaju, pripisivani su nedostatku motivacije, lošoj slici o sebi i sl. Tako, dete sa izuzetnim vizuelno-prostornim sposobnostima može imati prosečan rezultat na Stanford-Bineovoj skali inteligencije jer ne može da percipira dubinu. Slično, poremećaji fine motorike mogu umanjiti detetove mogućnosti u vizuelno-prostornim zadacima (jer mnogi ovakvi zadaci daju detetu dodatne bodove za brzu, spretnu reakciju).

Drugu grupu čine daroviti učenici s poremećajima u učenju koji su dovoljno teški da se moraju prepoznati, ali njima sada nisu prepoznate visoke sposobnosti. Ovi učenici uglavnom dobijaju pomoć za poteškoće u učenju, ali ne i

prikladno napredan vaspitno-obrazovni program ili podršku za područja na kojima su «jaki». Potcenjivanje njihove sposobnosti, nefleksibilna praksa prepoznavanja i-ili kruta selekcijska pravila za uključivanje u program za darovitu decu, imaju za posledicu da se ovoj deci retko ponudi program za darovite.

Treća, možda i najveća grupa su oni kod kojih se talenti i poremećaji međusobno maskiraju, ili prekrivaju. Izuzetne sposobnosti skrivaju poremećaj, a poremećaj prikriva akademsku darovitost. Ova deca po pravilu funkcionišu na očekivanom nivou u razredu, dok njihove posebne potrebe nisu prepoznate. Oni su u školskom sistemu prosečni, iako je to ispod njihovih stvarnih potencijala. Često nastavnici u školi pogrešno veruju da dete ne može istovremeno biti darovito i da ima neku poteškoću (poremećaj u učenju, poremećaji raspoloženja, poremećaji pažnje i dr.). Merilo koje se često koristi za definisanje poremećaja u učenju je uspeh ispod očekivanog za određeni predmet i određeni uzrast (niži za jednu ili dve standardne devijacije ili za jedan ili dva razreda). Model poremećaja učenja je model praga, dovoljno je da dete pokaže osrednje rezultate i ne ostavlja se prostor da dete pokaže za šta je sve sposobno.

Darovita deca sa teškoćama u učenju (disleksija i ostali poremećaji koji su zasnovani na jeziku, poremećaji neverbalnog učenja, poremećaji senzorno-motoričke integracije, poremećaji auditivne obrade i dr.) koja se često označavaju kao dvostruko posebna deca, ne zapažaju se do negde trećeg ili četvrtog razreda osnovne škole (Kej, prema:Webb i sar., 2010), a ponekad i do srednje škole. Razlog je u visokoj inteligenciji kojom mentalno kompenzuju svoj poremećaj učenja tako što nauče osnovne školske predmete do očekivanog, prosečnog nivoa. Kad dete napreduje u skladu sa uzrastom, teško će se posumnjati na poremećaj učenja, čak i ako je prepoznato kao darovito. Npr. dete može biti prepoznato kao darovito, a da tek u trećem, četvrtom razredu učitelj uoči da ne može ispravno da piše, čita i sl. Tako pojedina darovita deca s poremećajima učenja uspevaju da se to ne otkrije tokom svih godina školovanja, jer napreduju tempom odgovarajućim za svoj uzrast a poteškoće ostaju neprepoznate zbog sposobnosti darovitog detea da se služi svojim snagama i nadoknadi svoje slabosti. Ipak, ova deca funkcionišu ispod odgovarajućeg nivoa i često, zbog neujednačenog razvoja, doživljavaju gubitak poverenja u sebe i osećaju se frustrirano, jer nešto mogu da učine dobro, a nešto drugo ni blizu tome.

Mnoga darovita deca s poremećajima u učenju, ako se pogrešno identifikuju, često intelektualno osiromaše a što je moguće da se izbegne pre svega ranim prepoznavanjem i otkrivanjem dvostruke posebnosti (darovitosti i poremećaja).

Slično se može reći i za decu sa poremećajem pažnje, sa i bez hiperaktivnosti, jer predstavljaju dijagnostičku i terapijsku nedoumicu zbog svoje zapanjujuće sposobnosti da u pojedinim trenucima stvaraju, daju kreativne odgovore i produkte. Pojedina darovita deca zaista imaju poremećaj pažnje, te se kao i kod ostale dece sa hiperkinetičkim sindromom, problemi sa pažnjom i impulsivnošću javljaju u gotovo svim situacijama. Ukratko, jedna od karakteristika hiperaktivnosti koja nema paralelu sa darovitom decom je da deca sa hiperkinetičkim sindromom nedosledna u radu i odlikuju se brzinom rada u gotovo svakoj situaciji. Darovita deca obično zadržavaju intenzitet napora i visokih ocena, i mogu postati čak

opesivno zainteresovana da urade nešto što će zadovoljiti visoke standarde, koje su sami postavili.itd.

U sledećoj tabeli date su sličnosti u ponašanju ove dve grupe dece.

Ponašanje karakteristično za decu sa poremećajem pažnje (sa ili bez hiperaktivnosti):	Ponašanje karakteristično za darovitu decu:
slabo održavanje pažnje u skoro svim situacijama	slaba pažnja, dosada, sanjarenje u specifičnim situacijama
smanjena istrajnost kod zadataka kod koji nema neposrednih efekata ili posledica	nizak prag tolerancije na istrajavanju na zadacima koji im se čine nebitnim
impulsivnost, loša sposobnost odgađanja zadovoljstva	rasuđivanje koje zaostaje za inteligencijom
poremećeno slušanje uputstava o korekciji ponašanja u okruženju	intenzivnost koja dovodi do borbe sa autoritetima
aktivniji, nemirniji od većine dece	visok nivo aktivnosti (često im treba manje spavanja)
teškoće u pridržavanju pravila i uputstava	preispituju pravila, običaje, tradiciju.

U priručniku DSM-IV-TR (prema:Webb i sar., 2010), američkog udruženja za darovitu decu (NAGC) dati su, između ostalih, početni instrumenti za utvrđivanje problematičnog ponašanja i hiperkinetičkog sindroma u vidu kratkih skala za bodovanje, za nastavnike i roditelje (npr. revidirana Konersova bodovna skala ili Upitnik dječjega ponašanja i sl. Međutim, ove skale najčešće samo nabrajaju ponašanja, pa nisu validne za razdvajanje hiperaktivnosti od darovitosti. Još jedna primedba odnosi se na neuzimanje u obzir šta je uzrok datog ponašanja, pa tako depresija i anksioznost koje kod pojedinca mogu da izazovu misli koje ometaju i sprečavaju koncentraciju, ostaju nezapažene. Nedovoljna pažnja se obraća i na darovitu decu koja se nalaze u neprikladnoj i nedovoljno podsticajnoj obrazovnoj sredini ili imaju nastavnika koji ne poznaje karakteristike darovite dece i koji ponašanja poput intenzivnosti i strastvene zainteresovanosti pogrešno tumače kao manifestacije impulsivnosti.

Do sličnih grešaka dolazi kod identifikacije darovitih sa ili bez Aspergerovog sindroma. Postoje sličnosti među ovim grupama dece i odraslih: i jedni i drugi imaju odlično pamćenje i verbalnu fluentnost; mogu da govore i postavljaju pitanja bez prestanka; još na ranom uzrastu govore previše intelektualizovano; zaokupljeni su posebnim interesovanjima (mada deca sa Aspergerovim sindromom možda nikad neće ta interesovanja pretočiti u nešto smisleno); brinu se o pravednosti i pravdi; hipersenzitivni su; odlično pamte događaje i činjenice; neujednačen razvoj (često ili gotovo uvek ih percipiraju kao čudne i drugačije).Zato je pojedinu darovitu decu teško razlikovati od dece sa Aspergerovim sindromom. Možemo primeniti dva postupka (Lovecki, prema: Webb i sar., 2010:156). Prvi je procena ponašanja deteta dok je sa drugima, sličnim sebi - kod dece sa Aspergerovim sindromom izostaje empatija i ispoljavaće socijalnu neprilagođenost, što nije slučaj sa darovitom decom (koja su dobila pogrešnu dijagnozu A sindrom). Drugi postupak odnosi se na uvid u to kako drugi vide njega i

njegovo ponašanje. Darovita deca tipično imaju dobar intelektualni uvid u društvene situacije i znače kako ga drugi vide, dok deca sa Aspergerovim sindromom neće.

Mnoga istraživanja su potvrdila (Američka državna asocijacija za darovitu decu, 2012) da postoji povezanost između darovitih pojedinaca i perfekcionizma, tako što darovita deca koja su inhibirana svojim perfekcionizmom deluju kao da imaju Aspergerov sindrom i druge poremećaje ličnosti (izbegavajući poremećaj ličnosti, poremećaje raspoloženja i sl.). Najveći problemi javljaju se zbog neslaganja darovitog osobe i njegove okoline. Nedostatak razumevanja i podrške od strane nastavnika, kolega i vršnjaka ili porodice, može da podstakne i ubrza razne probleme, uključujući i depresiju. Egzistencijalna depresija je česta kod visoko darovitih. Darovita deca rano razviju sposobnost metakognicije, često pre nego što razviju odgovarajuće emocionalne i socijalne obrasce kojima bi se izborili sa izazovima te vrste. Kombinacija njihovog idealizma, osetljivosti i metakognicije često dovodi do otuđenja od okoline. Ovim i sličnim poremećajima u ponašanju darovite dece, često neprepoznatim, proučava i bavi se organizacija SENG (*Supporting emotional needs of gifted – Podrška emocionalnim potrebama darovitih*), posle tragičnog samoubistva visokodarovitog sedamnaestogodišnjaka.

Pri otkrivanju i identifikovanju pojave darovitosti često se razlikuju dva osnovna pristupa. Prvi se zasniva na *spontanom* opažanju, registrovanju i opisivanju darovitosti, kad je učenik na neki način ispolji. Drugi se odvija *organizovano*, sistematski, utvrđivanjem indikacija darovitosti pojedinca ili grupe učenika, bez obzira da li su te indikacije na pojavnom ili latentnom nivou. Prvi postupak koristi metodu procenjivanja, a drugi metodu testiranja. U prvom pristupu primenjuju se dva oblika procene: procenjivanje razvijenosti odgovarajućih osobina i procenjivanje vrednosti duhovnih i materijalnih proizvoda posmatranog pojedinca koji stvaralački, uspešno vrši određenu delatnost. Darovitost i talenat nisu samo rezultati na testovima i/ili skalama za procenjivanje. Oni su, kako naglašava dr Gojkov, opisi kompleksnih sposobnosti kao interaktivnih komponenti ljudskog ponašanja koji se razvijaju tokom života darovitih pojedinaca a najbitniji periodi su detinjstvo i adolescencija (Gojkov, 2008)..

Veoma su retki daroviti pojedinci čija se darovitost javlja u svim oblastima ljudske delatnosti. Najčešće se ističu u jednom, a samo ponekad u nekoliko različitih područja. Empirijske studije uglavnom imaju dve varijante: analiza masovnih podataka i klinička analiza jednog subjekta. I jedna i druga zahtevaju objektivnost u istraživačkoj fazi ispitivanja. Pošto se *činjenice* prikupe i analiziraju, prebacuje se na potragu za *istinom* tako što se interpretiraju činjenice i što se donose zaključci iz te interpretacije. U potrazi za istinom, uvek postoji rizik ličnih predrasuda ili jednostranog pogrešnog prosuđivanja.

Na kraju možemo se složiti da što više saznajemo o osobinama darovite i talentovane dece, uviđamo da smo mnogo takve dece prevideli, kao što su: invalidnu decu, deca iz manjinskih grupa, pa čak i neke devojčice." (George, 2005:17). Zaista, ponekad zaboravljamo na neke moguće propuste. Škole mušku decu nagrađuju za nezavisnost, agresivnost i samopouzdanje, a žensku decu nagrađuju za prilagođavanje. Sternberg (Vlahović-Štetić, 2005) navodi da na ostvarenje

darovitosti, uz eksplicitno, utiče i tzv. prećutno znanje. To znači snalaženje u "životnoj areni" - taktiziranje kojim sportista odlučuje na kom će turniru nastupiti, ili naučnik kad bira časopis, kako bi imao veći odjek i citiranost. Uz to, literatura navodi potencijalnu i ostvarenu darovitost (Vidović u Vlahović-Štetić, 2005) - biografski podaci govore da neki izuzetno daroviti pojedinci nisu bili primećeni dok su bili deca (npr. H. K. Andersen, A. Ajnštajn).

Identifikacija po svojoj prirodi, složit ćemo se sa dr Gojkov, treba da bude dijagnostička kako bi se identifikovale jake strane, sklonosti i talenti. U sadašnje vreme, zadatak identifikacije se pomera sa potrage za nekolicinom darovite dece na procene jakih strana, talenata i veština svih učenika Gojkov, 2008), u čemu vidimo prostor za odgovarajući tretman darovitima iz posebnih populacija, „skrivenih“ darovitih, pogrešnih i dvostrukih dijagnoza darovite dece i odraslih.

Proučavanje i podsticanje darovite dece i mladih predstavlja izazov savremenom svetu od koga će zavisiti njegov budući razvoj, te briga o onima iz posebnih i specijalnih populacija dobija na značaju.

Literatura:

- Arsić, R., Kovačević, J. (2006): *Učenici ometeni u razvoju u redovnoj školi*. Beograd. Učiteljski fakultet.
- Čudina-Obradović, M. (1990): *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb, Školska knjiga.
- Đorđević, B. (1995): *Daroviti učenici i neuspeh*. Beograd. Zajednica učiteljskih fakulteta.
- Eraković, T. (1990): *Osnovi specijalne pedagogije*. Sombor. Učiteljski fakultet.
- George, D. (2005): *Obrazovanje darovitih*, Zagreb, Educa
- Gojkov, G. (2008): *Metodološki problemi istraživanja darovitosti*. Vršac. Visoka škola za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“ Vršac.
- Koren, I. (1989): *Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika*, Školske novine. Zagreb.
- Maksić, S. (1993): *Kako prepoznati darovitog učenika*. Beograd. Institut za pedagoška istraživanja.
- Stojaković, P. (2003): *Darovitost i kreativnost*. S.Sarajevo.Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Republike Srpske.
- Torans, P. (1986): *Kreativnost kod predškolske dece*, «Predškolsko dete» 16 (1) 86.
- Vlahović-Štetić, V. (2005): *Daroviti učenici: teorijski pristup i primjena u školi*. Zagreb. Institut za društvena istraživanja
- Webb, J.T i dr. (2010): *Pogrešne i dvojne dijagnoze darovite djece i odraslih*. Zagreb. Veble commerce.
- Winner, E. (2005): *Darovita djeca*. Lekenik. Ostvarenje d.o.o.
- www.sengifted.org (preuzeto 22.6. 2012.)
- www.nagc.org (preuzeto 10.10.2012.)
- www.hoagiesgifted (preuzeto 22.6. 2012.)

Biljana Vujasin
Preschool Teacher Training College
«Mihailo Palov» Vršac

**SPECIFIC METHODOLOGY FEATURES OF GIFTEDNESS
IDENTIFICATION IN SPECIAL POPULATION
(the handicapped gifted)**

The paper points to the methods and procedures for identification of the gifted and talented in a specific population – groups which differ: the gifted who are handicapped (difficulties in learning, visual difficulties, damaged hearing, neurological imbalance, emotional problems, motor difficulties), as well as socially deprived students, “culturally specific” minorities, as well as those talented who traditionally are not recognized in school institutions.

Furthermore, the paper deals with numerous obstacles in identification of handicapped children (stereotype expectations, developmental difficulties, the lack of challenge, incomplete data on the child, the lack of appropriate tests or assessment scales...) and with the possibilities to overcome them. Pedagogical recommendations in the end of the paper refer to the need for adequate objective and subjective evaluation elements that would ensure the discovery of the gifted and talented who exist within a special population of children and young people.

Key words: identification, handicapped gifted, methods.

